

Petrochemistry, ^{40}Ar - ^{39}Ar geochronology and Sr-Pb isotope geochemistry of the Tertiary volcanics in Eastern Pontide Southern Zone, NE Turkey: Geodynamic evolution related to slab break-off

and transtensional tectonics

Mehmet ARSLAN¹, Irfan TEMIZEL¹, Durmus BOZTUG², Emel ABDIOGLU¹, Hasan

KOLAYLI¹ and Cem

YUCEL¹

Karadeniz Teknik Universitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisligi Boluimi, 61080-Trabzon, Türkiye,

marslan@ktu.edu.tr ²Cumhuriyet Universitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisligi Boluimi, 58140-Sivas, Türkiye

Eastern Pontide Tertiary Volcanic Province (TVP) shows differences in term of stratigraphical, geochemical and petrological features in northern and southern zones. The Eocene and post Eocene sequences in E-W direction are exposed as semi-isolated basin fillings in the southern zone, and overlay the Upper Cretaceous and Paleocene aged units.

The Southern Zone Eocene Volcanics (SZV) are associated with sediments (limestone, marl, siltstone, sandstone) deposited in a shallow basin environment. The volcanic rocks in the Gümüşhane and Alucra areas are mainly basalt, basaltic andesite, andesite, trachyandesite and rare rhyolite-obsidian. Petrochemically, the Gümüşhane area volcanics vary from basalt to dacite with low alkali tendency, whereas the Alucra area volcanics from basalt to basaltic-trachyandesite with high alkali tendency. The differences on the element variations of the tholeiitic-alkaline transition and calc-alkaline rocks can be explained by fractionation of clinopyroxene + hornblende + plagioclase \pm magnetite \pm apatite. The trace element variations show some similarities with enrichment of LILE and negative Nb, Ta and Ti anomalies. Particularly, the enrichments in LILE and a lesser extent in LREE, but the depletions in HFSE indicate that the rocks evolved from a parental magma derived from an enriched source formed by mixing of slab and asthenospheric melts. The chondrite-normalized-REE patterns of these volcanics resemble to each other and spoon-shaped with low to medium enrichment ($\text{La}_{\text{N}}/\text{Lu}_{\text{N}}=2-35$), indicating similar source area for the Gümüşhane and Alucra area volcanics.

Although the rhyolite-obsidian flow, which is probably Plio-Quaternary in age, are not dated, the ^{40}Ar - ^{39}Ar dating of the Eocene andesitic and basaltic volcanics are between 37.7 ± 0.2 and 44.5 ± 0.2 Ma. The ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$) values of these rocks are between 0.70457 and 0.70556, and their $^{206}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$, $^{207}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$ and $^{208}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$ isotopic ratios range 18.59 to 18.73, 15.62 to 15.64 and 38.65 to 38.86, respectively. Pb- and Sr- isotopic ratios may imply that the rocks derived from a source region at the boundary of the mantle-crust, but the samples with low ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$)_i values (0.705) reflect the mantle source in their origin. The increasing values of SiO_2 (wt.%), Sr (ppm) ve $(\text{La}_{\text{N}}/\text{Lu}_{\text{N}}) \times 10^3$ ppm⁻¹ versus ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$)_i values suggest fractional crystallisation (FC) rather than assimilation (AFC) in their evolution.

Based on geochemical, petrological and evolutionary characteristics of Tertiary period volcanics, it is suggested that Pontides have similar features of thickening continental crust and the subduction-imposed thermal structure was very important in the generation of magmatism. Tertiary volcanism may be the product of continental equivalent of tensional events developed during Eocene and following time in which tensional regime was the most effective and thus opening stage was very fast during the opening of Black Sea. Moreover, it may be suggested that especially E-W directed Eocene volcano-sedimentary basins are transtensional (basin type developed under tension and effective strike slip faulting at the same time) basins formed by tensional regime that caused fast opening of Black Sea. In the region, subparallel deep faults (large transtensional faults and strike-slip movements) may have formed in Tertiary during late stage collision and post-collision under intensive influence of geodynamic regimes. Thus, it is thought that the extensional regime resulted in approximately E-W trending basins and subsequent calc-alkaline and tholeiitic-alkaline transition volcanism in the south. Mainly calc-alkaline nature of SZV connected with that fact which occurred by increasing geodynamic regime-compression after slab break off whereas transitional to mildly

alkaline nature is due to local variation in extension, thermal structure and thickness of crust and mantle-crust source regions. Based on volcanic variety and distributions together with petrological data, volcanic activity in the Tertiary time of the eastern Pontide is closely related to the thinning of young lithosphere caused by transtensional extensional regime developed by slab break-off in the Pontide palaeo-magmatic arc during Upper Cretaceous-Eocene time. *Keywords:* Volcanism, petrology, geochemistry, geodynamic evolution, Pontides

Dogu Pontid Giiney Zonu (KD Tiirkiye) Tersiyer volkanitlerinin petrokimyası, ^{40}Ar - ^{39}Ar jeokronolojisi ve Sr-Pb izotop jeokimyası: Litosferik dilim kopması ve transtansiyonel tektonik ile ilişkili jeodinamik gelişim

Dogu Pontid Tersiyer Volkanik Provensi (TVP) kuzey zon ve güney zonda stratigrafik, jeokimyasal ve petrolojik bakımından farklılıklar göstermektedir. Yaklaşık D-B doğrultulu yarı izole havza dolguları olarak yilzeylenen Eosen ve Eosen sonrası yaşlı istif, list Kretase ve Paleosen birimlerinin üzerine gelmektedir.

Güney Zonu Eosen Volkanitlerine (GZV) tabanda ve ara seviyeler halinde sig denizel tortul birimler (kirec tasi, marn, silttasi, kumtasi) eslik etmektedir. Giimiishane ve Alucra yoresinde volkanik kayaclar, genelde bazalt, bazaltik andezit, andezit, trakiandezit ve nadiren riyolit-obsidiyen tilril kayaclardan olusmaktadır. Petrokimyasal olarak, Giimiishane yoresi volkanitler, bazalttan dasitik bilesime kadar degiserek diisiik alkali egilime sahipken, Alucra yoresi volkanitler bazalttan trakiandezite kadar degisen bilesimde yilksek alkali egilim gösterirler. Toleyitik-alkali gecisli ve kalkalkali kayaclardaki element degisimleri; bazaltik kayaclarda klinopiroksen \pm magnetit ayrimlasması, andezitik kayaclarda ise hornblend + plajiyoklas \pm magnetit \pm apatit ayrimlasması ile aciklanabilir. Iz element dagilimlan birbirine benzer olup, bilyilk iyon yancaplı elementlerde (LILE) zenginlesme ve negatif Nb, Ta ve Ti anomalileri gozlenmektedir. Ozelikle LILE zenginlesmesi (Sr, K₂O, Rb, Ba) ve daha az oranda hafif nadir toprak elementler (REE) bakımından zenginlesme ve yilksek cekim alanlı elemenler (HFSE) bakımından tüketilme, volkanitlerin yitim ve astenosferik ergiyiklerin kanstigi zenginlesmis bir koken magmadan tilreyebileceklerini ifade etmektedir. Kondrite gore normalize edilmiş nadir toprak element dagilimları, düşük-orta derecede zenginlesmeye ($\text{La}_{\text{N}}/\text{Lu}_{\text{N}}=2-35$) birbirlerine benzer ve kasik sekilli olup, koken olarak Gumtishane ve Alucra yoresi volkanitlerinin benzer kaynaklardan itibaren olustugunu diisundiirmektedir.

Pliyo-Kuvaterner yaşlı olduğu dusiiniilen riyolit-obsidiyen tilril kayaclarda mutlak yaslandırma olmaması ragmen, Eosen andezitik ve bazaltik volkanitlerin ^{40}Ar - ^{39}Ar yaslandırması, 37.7 ± 0.2 My ile 44.5 ± 0.2 My arasındadır. ($^{\text{87}}\text{Sr}/^{\text{86}}\text{Sr}$; degerlen 0.70457-0.70556 arasındadır. $^{206}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$ oranları 18.59-18.73, $^{207}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$ oranları 15.62-15.64 ve $^{208}\text{Pb}/^{204}\text{Pb}$ oranları ise 38.65-38.86 arasında degismektedir. Pb ve Sr izotop bilesimleri, kayagalm manto-kabuk simrmada bir bolgeden tilredigine işaret etmekle birlikte ozellikle ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$) < 0.705 olan orneklerin tipik olarak manto karakterini yansittıkları söylenebilir. Aynca, artan SiO₂ (%), Sr (ppm) ve $(\text{I/Sr})\times 10^3$ ppm⁻¹ degerlerine karsi ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$) degerlerinin yataya yakm bir yonseme sunması, kayaalarm gelisiminde asimilasyon (AFC) daha ziyade fraksiyonel kristalllesmenin (FC) daha etkili olduğunu göstermektedir.

Tersiyer donemi volkanitlerinin jeokimyasal, petrolojik ve gelisim ozelliklerine dayamlarak Pontidlerin, kalmasan kitasal kabuk bilesimine yakm bir ozellige sahip oldugunu, yitim sonrası lisal yapmm magmatizmanın gelisimi agismdan 90k onemli oldugunu söylemek mtlmktlnndtlr. Tersiyer volkanizması, Karadeniz'in agilması sirasmda gerilme rejiminin en etkin oldugu ve dolayisiyla acilmamn en hızlı olduğu Eosen zamamndaki gerilmelerin kitadaki esdegerlerinin tlrlntl olarak dilsilnillebilir. Ozellikle D-B uzammlı Eosen volkano-sedimanter havzalarımm, Karadeniz'in acihsinm hızlanması yol agan gerilme rejimine bagh olarak meydana gelen transtansiyonel (gerilme sirasmda aym zamanda doğrultu atimli faylanmamn da etkin olması nedeniyle olusan havza tipi) havza olduklarım söylemek mumkundilr. Bolgede, Tersiyer doneminde yogan jeodinamik rejimlerin etkisi altında garpismamn son asamasmda ve garpisma sonrasmda birbirine yari paralel derin faylarm (bilyilk transtansiyonel ve doğrultu atimli faylar) gelismesi mtlmkilndtlr. Bu yilzden, bu ekstansiyonel rejimin, giiney zonda yaklasik D-B uzanimlı havzaların olusumuna ve

yaygin kalkalkali ve toleyitik-alkali gegis karakterli volkanizmaya neden oldugu dtlstlnllmektedir. GZV'nin baskin kalkalkalin dogasi, slab break off mekanizmasmdan sonra gerilme olaylanyla ardalanen sikisma jeodinamik rejiminin giderek artmasiyyla, buna karsm gegis-hafif alkali dogasi ise gerilme rejiminde, kabugun lsisal yapisi-kalmligi ve manto-kabuk kaynak bolgesindeki lokal degisimlerle iliskilendirilebilir. Volkanik cesitlilik ve dagilim petrolojik verilerle birlikte degerlendirildiginde, Dogu Pontid Tersiyer volkanizmasinm, Ust Kretase-Eosen zamaninda Pontid eski magmatik yaymda litosferik dilim kopasma (slab break-off) bagh transtansiyonel gerilme rejimiyle olusan litosferin incelmesiyle iliskili oldugu dusilnillmektedir. *Anahtar Kelimeler: Volkanizma, petroloji, jeokimya, jeodinamikgeligm, Pontidler*